

Cuprins

Listă de abrevieri	9
Prefață	11
Introducere	13

PARTEA I

Vârsta a treia: dimensiuni conceptuale, nevoi și protecție socială	15
---	-----------

Capitolul 1

Definirea vârstei a treia.....	15
1.1. Asistență publică și asistență socială	19
1.2. Perspective fundamentale în analiza vârstei târzii	23
1.3. Teorii fundamentale ale îmbătrânirii.	24
1.4. Longevitatea și implicațiile ei.....	30
1.5. O altă perspectivă a îmbătrânirii	31

Capitolul 2

Nevoi specifice, vulnerabilități și forme de excluziune socială a persoanelor vârstnice.....	33
2.1. Nevoi ale persoanelor vârstnice	33
2.2. Fragilități și factori de risc ale persoanelor vârstnice	36
2.3. Forme de excluziune socială a persoanelor vârstnice.....	40
2.4. Persoana vârstnică subiect de drept și subiect de relație....	42

Capitolul 3

Fundamente teoretice ale îngrijirii.....	45
3.1. Îngrijirea ca act de solidaritate socială	45
3.2. Modele europene de îngrijire a persoanelor vârstnice.....	48

Capitolul 4

Etica profesiei și competențe în lucrul cu persoanele vârstnice	57
4.1. Valori fundamentale în abordarea relației profesionale cu persoanele vârstnice.....	59
4.2. Competențe-cheie pentru profesioniști	61

4.3. Metode de intervenție utilizate în asistența socială pentru persoane vârstnice.....	71
--	----

Capitolul 5

Abuzul și neglijarea persoanelor vârstnice..... 81

5.1. Definiția abuzului și neglijării în context gerontologic.....	82
5.2. Cadrul legislativ privind abuzul și neglijarea persoanelor vârstnice în România	83
5.3. Abuzul îndreptat împotriva persoanelor vârstnice	87
5.4. Mecanisme europene de protecție împotriva abuzului asupra persoanelor vârstnice	89

PARTEA a II-a

Politici sociale și cadrul legislativ în domeniul îngrijirii vârstnicilor 95

Capitolul 1

Cadrul normativ și instituțional privind protecția persoanelor vârstnice..... 95

1.1. Instituții și responsabilități	98
1.2. Servicii sociale pentru vârstnici.....	100

Capitolul 2

Evoluția politicilor sociale pentru vârstnici în România postdecembristă..... 103

2.1. Prima etapă: 1990–2000	105
2.2. A doua etapă: 2000–2014	115
2.3. A treia etapă: 2014–2022	142
2.4. A patra etapă: 2022 – prezent	147

Capitolul 3

Îngrijirea informală 159

3.1. Statutul legal al îngrijitorului informal în România	160
3.2. Modele europene de sprijin pentru îngrijitorii informali	164
3.3. Provocările îngrijirii informale	167

Capitolul 4

Evaluarea nevoilor persoanelor vârstnice, intervenția și planificarea serviciilor de îngrijire de lungă durată..... 171

4.1. Evaluarea nevoilor individuale ale persoanei vârstnice	174
4.2. Evaluarea comunitară a nevoilor de îngrijire de lungă durată.....	176

4.3. Modele europene de planificare a serviciilor pentru persoane vârstnice	178
Concluzii.....	181
Bibliografie	185
Anexe.....	214
Anexa nr. 1: Evoluția denumirii și funcțiilor Ministerului Muncii în România din 1990 în prezent, în raport cu politicile pentru persoanele vârstnice și atribuțiile aferente.....	214
Anexa nr. 2: Calculul structurii de personal pentru un serviciu public de asistență socială destinat persoanelor vârstnice	218
Anexa nr. 3: Ghid practic pentru elaborarea planurilor comunitare de îngrijire.....	223
Anexa nr. 4: Glosar reflexiv pentru umanizarea limbajului profesional în asistența socială a persoanelor vârstnice....	231
Postfață	251

Prefață

Actualul context demografic mondial este marcat de scăderea natalității, migrația masivă și îmbătrânirea populației, ceea ce impune adoptarea unor politici sociale flexibile și capabile să facă față pe termen lung diferitelor provocări care pot calibra efortul public național.

Doctor în sociologie Carmen Marcela Ciornei analizează în acest volum domeniul complex al asistenței sociale din România postdecembristă față de situația persoanelor ajunse la vârsta senectuții.

Cartea de autor este structurată în două părți și concluzii completate de patru anexe complexe. Prima parte propune o analiză conceptuală a vârstei a treia în contextul evidențierii nevoilor specifice de îngrijire și a diferitelor vulnerabilităților cu care persoanele vârstnice se confruntă. A doua parte este dedicată politicilor sociale și cadrului legislative în domeniul îngrijirii persoanelor vârstnice. Remarcăm excelența trecere în revistă a evoluției politicilor sociale în perioada postdecembristă organizată în patru etape. În peisajul științific contemporan, lucrarea propune cititorilor interesați subiecte sensibile precum: abuzul sau neglijarea persoanelor vârstnice, situația îngrijirii informale. Abordările comparative europene aduc un plus valoare volumului invitând la prospectarea capacității de adaptare a acestora la contextul național românesc.

Anexele complexe ale lucrării pot fi abordate ca lecturi independente extrem de utile atât specialiștilor în domeniul asistenței sociale a persoanelor vârstnice, cât și tuturor celor interesați de subiect.

Izvorâtă din împletirea fericită a extinsei experienței practice din domeniul asistenței sociale și a maturei abordări academice specifice, cartea reprezintă nu doar o incursiune științifică laborioasă, ci și o invitație la (auto) reflecție *vis-a-vis* de cursul normal al vieții.

Lectură plăcută!

**Cercetător științific I Simona Maria Stănescu
Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română**

Introducere

În fiecare comunitate există un segment de populație vârstnică, cu nevoi și probleme specifice, fiecare persoană purtând o istorie proprie ca o fidelă oglindă a felului în care societatea în ansamblu înțelege îngrijirea, reciprocitatea și demnitatea. Acești oameni care au traversat vremuri grele trăiesc astăzi în case mai mult sau mai puțin modeste, în localități rareori menționate în presă sau în orașe cu nume, singuri sau împreună cu familia apropiată sau extinsă, în locuințe proprii sau în centre publice ori private, ducând cu ei experiența unor decenii de muncă, loialitate și apartenență.

Toți, fără excepție, se confruntă cu riscul sau realitatea unei deteriorări a stării de sănătate fizică sau mentală, cu diminuarea veniturilor și cu apariția, mai devreme sau mai târziu, a unui sentiment de izolare. Și toți, fără excepție, au nevoie de sprijin – transpus nu în gesturi simbolice, ci în programe coerente și în rețele solide de susținere comunitară.

Această carte oferă o analiză retrospectivă a politicilor sociale din România postdecembristă privind persoanele vârstnice, dar este, totodată, o invitație la autoreflexie asupra parcursului fiecăruia către bătrânețe. Lucrarea propune un cadru de lectură responsabil și orientat spre soluții, în care îmbătrânirea nu este tratată ca un risc social, ci ca o etapă firească a vieții : una care reclamă protecție, recunoaștere și incluziune.

De la reformele inițiale din anii '90 până la politicile actuale de sprijin pentru seniori, România a construit treptat un cadru juridic și instituțional în acord cu principiile europene. Legea nr. 17/2000 privind asistența socială a persoanelor vârstnice, strategiile naționale și locale, orientarea spre dezinstituționalizare și dezvoltarea serviciilor comunitare constituie borne importante ale acestei evoluții.

Cu toate acestea, aplicarea politicilor pentru protecția persoanelor vârstnice rămâne adesea neuniformă, marcată de dezechilibre teritoriale, resurse limitate și o capacitate instituțională variabilă.

Lucrarea se adresează profesioniștilor din asistența socială, decidenților, cercetătorilor și tuturor celor preocupați de construcția

unei societăți echitabile pentru toate vârstele. Printr-o combinație de analiză documentară, reflecție teoretică și observație aplicată, cartea urmărește să ofere repere pentru înțelegerea și îmbunătățirea serviciilor sociale destinate persoanelor vârstnice.

A construi politici pentru vârstnici înseamnă, în ultimă instanță, a proiecta o societate în care grija devine un principiu organizator, nu o reacție întârziată. Respectul pentru cei care îmbătrânesc nu ar trebui să se rezume la un omagiu tardiv, ci să se traducă prin acces real la servicii, demnitate relațională și participare continuă. O națiune care își sprijină vârstnicii nu este doar generoasă sau morală ci și pragmatică și vizionară, investind în cultura socială și, inevitabil, în propriul viitor.

PARTEA I

VÂRSTA A TREIA: DIMENSIUNI CONCEPTUALE, NEVOI ȘI PROTECȚIE SOCIALĂ

Vârsta a treia este o etapă biologică, firească, prețul plătit pentru că cineva trăiește mai mult de vârsta tinereții sau a vârstei de mijloc. Îmbătrânirea nu este o anomalie a biografiei, ci o formă de prezență care cere să fie recunoscută.

Această primă parte a lucrării propune o incursiune în complexitatea vârstei a treia, nu ca simplă etapă biologică, ci ca spațiu simbolic, relațional și politic. Secțiunea fundamentează conceptual și etic intervenția în lucrul cu persoanele vârstnice, evidențiind că protecția, recunoașterea și demnitatea nu sunt gesturi opționale, ci datorii ale unei solidarități sociale asumate.

Capitolul 1

DEFINIREA VÂRSTEI A TREIA.

Bătrânețea este o construcție complexă: socială, culturală, uneori profund politică. A fi bătrân în România nu a însemnat același lucru în anii 1970, 1990, 2014 față de 2025. Nu înseamnă același lucru într-un sat izolat dintr-o localitate depopulată unde autobuzul circulă odată la câteva zile, față de un cartier modern din București, Paris sau Bruxelles sau în alt loc în care există centre și servicii accesibile pentru toate vârstele dar și pentru seniori.

Într-o cultură care celebrează tinerețea și productivitatea, persoana vârstnică poate deveni invizibilă, marginalizată simbolic și material. Jan Baars, din anvergura de cercetător interesat de gerontologie și filozofie socială, atrage atenția că această marginalizare, chiar violență simbolică, este rezultatul unei amnezii sociale, adică o uitare instituționalizată a sensului îmbătrânirii, care reduce vârsta a treia la o etapă de declin, și nu de împlinire, la transformarea vieții într-o succesiune de praguri birocratice, în care